

טכס האזכרה שנת 2015

מנחה: מלי ורוזבלסקי

קטעי קריאה: ישראל ויסברוט

מצגת ליווי מהלך הטכס: שירה רשף

73 שנים חלפו מיום השמדת יהודי עיר המחוז קובל והעיירה הסמוכה מצ'יוב. 73 שנה מאותו יום רביעי הנורא, ו' באלול תש"ב, 19.8.1942 שהוא יום האקציה השנייה של יהודי העיר. כ-20,000 מיהודי קובל הושמדו באקציות השונות, כולל אותם פליטים יהודים שנמלטו ממזרח פולין והשתקעו בעיר לאחר הסכם ריבנטרופ-מולוטוב שנחתם כשלוש שנים קודם לכן. באותה עת בעיירה מצ'יוב הסמוכה לקובל הושמדו למעלה מ-5,000 יהודי העיירה והסביבה בכמה אקציות. רק 50 מיהודי העיירה נותרו בחיים לאחר המלחמה כולל החלוצים שעלו קודם למלחמה ארצה.

צוואות והספדים:

בבית הכנסת הגדול בקובל, חרתו על הקירות הקדושים את צוואתם האחרונה. אחת מהצוואות, תרגום מידיש :

קרא: ישראל ויסברוט

כה הרבה מראות מזעזעים,
כה הרבה תמנות אימות,
כה הרבה כאב - ואף מילה של מחאה!
רק דמעות - - -
אף יד לא הורמה
אף אגרוף לא קומץ.
רק נקראים לאלוהים!
לייבל סאסנע 22.8.1942

בספר העדות לזכר יהדות קובל שיצא לאור לפני כ-60 שנה מספיד עורך הספר:

קרא: ישראל ויסברוט

כל נאות המשפחה, משפחות קובל, אשר יחד חיו, יחד שמחו, יחד נאנחו- כולם, כולם נהרסו, הקנים על ציפוריהם וגוזליהם נהרסו. והעולם כמנהגו נוהג. נרות אלוהים לא כבו במרום. והשדות, שדות קובל, מוריקים, מניבים תבואה ומתכסים במרבדים של פרחי נוי. והציפורים אומרות שירה ומימי הטוריה זורמים לאיטם ובלילות מתנודדות ומשקשקות עליהם סירות מטיילים כימים ימימה. אבל אחרים הם הקולות. לא ישמע בהן קולות נערותינו ונערנו. לא ילדנו מנעימים בהן זמירות ואורגים שירים יפים ונפלאים. לא עוד ירון וירעע בחוצות קובל. עצמות הנוער שלנו נרקבות בבית-הקברות שמעבר לנהר. קולותיו הערבים והנפלאים נדמו לנצח, הלבבות הצעירים חדלו לפעום, לא יטבול עינו בתכלת השמים. נצמת חזון חייו, ולא עוד יתחדשו שיריו וזמירותיו. בלע ישימון העיר לנצח את הד תרועת שחוקו וששונו.

הנפטרים השנה:

החברים, עליהם נודע לנו השנה שנפטרו:

קרא: ישראל ויסברוט

דור ראשון:

גודיס יהודה מלוס-אנג'לס
גולדמן יוסף מגבעתיים, חבר וועד
ולנסקי שרה לבית קרמר מרחובות
ורלנסקי זלדה לבית בויס מקבוץ בית-זרע
ליכט שלום מכפר סבא
פרל ישראל מגבעתיים
שלוסמן זהבה לבית בקר מנס-ציונה
רשטיק דינה לבית שטיינשנייד מגבעתיים

דור שני:

ויין ברוריה מתל אביב, בתם של בני קובל מרים לבית קוז'ק ויהושע גולדשטיין ז"ל
מיכל ויסברוט, בתם של אברהם-מאיר (מייצה) ויסברוט בן קובל וחווה לבית זלמנוביץ' ז"ל
ולנסקי שמעון מגן-יבנה, בנה של שרה וולנסקי לבית קרמר ז"ל

תפילת "אל מלא רחמים" (החזן)

(ברקע: מצגת תמונות מבכובה)

הדלקת 6 הנרות לזכר נספי העיר קובל והסביבה

מדליקי הנרות:

1. אסתר וסרשטרום לבית ורבר ילידת מצ'יוב. ניצולה מהתופת (דור ראשון)
2. ענת פרלמוטר שבו - בת יוסף-דוד מקובל (דור שני)
3. דורה גודיס לבית רופה ילידת קובל. ניצולה מהתופת. (דור ראשון)
4. רינה יוגב - בת יונה גרויסר ממצ'יוב ודוד קלקה מקובל (דור שני)
5. חיה ברונשטיין - בת שרה (סופיה) לבית גבירצמן ניצולה מקובל (דור שני)
6. צבי (אשקע) גרינבלט יליד קובל (דור ראשון)

פעילות הארגון:

שונות:

ארכיון ילידי קובל הולך ומתרחב. המשכנו השנה בהכנסת משפחות בני קובל ומצ'יוב לאתר שלנו באינטרנט. הרחבנו את המידע על עשרות בתי הכנסת שבעיר, הוכנה מפה המגדירה את מיקומם. הוכנס מידע על חלקות של קובלאים שנפטרו בשני בתי הקברות היהודיים בניו-יורק.

סיור קבוצתי לקובל:

גולת הכותרת השנה היה הכנה וארגון סיור קבוצתי לקובל ולפולין: מעל 25 משתתפים יצאו לסיור השנה. לקראת הנסיעה הארגון הכין חוברת מיוחדת ומפות התמצאות לנוסעים, וכן סרטונים, חומר עזר וכדומה. עם הגיעה של הקבוצה לקובל נערך טכס אזכרה מרשים בבכובה. על הסיור דיווח יהורם וולק שארגן את המסע.

אתר ההנצחה בבכובה:

אתר הרצח בבכובה חידש את פניו. הפיסול הסביבתי ששילבו אנשי הארגון מברלין עם האנדרטה שלנו נראה מרשים למדי. מיקום 4 בורות הרצח הוגדרו, הוצב שילוט והורחב שביל גישה מהכביש לאנדרטה. המבצעים תיקנו על פי דרישתנו את דברי ההסבר השגויים שרצו להציב במקום.

שברי מצבות:

שברי המצבות שהועברו על ידנו לבכובה על מנת לשלבם באנדרטה הקיימת, הוחזרו ללא ידיעתנו לקובל והושמו בתוך חצר מגודרת ע"י סרגיי נציג יהדות ווהלין וגורמים מקומיים וחיצוניים נוספים. שברים נוספים קיימים כנראה בשטחים נוספים שפזרו ע"י הצבא.

קולנוע ותיאטרון בקובל:

בין פעילותנו עם גורמים מחו"ל, יש לציין את שיתוף הפעולה שלנו עם זוג יוצרים ילידי פולין הפעילים בברלין, העוסקים בקולנוע דוקומנטרי ושוהים עתה בארץ, שראיינו במהלך השבוע האחרון מספר בני דור ראשון ושני במסגרת מחקרם על היוצר הקולנועי הפולני הנודע מיכל ושינסקי- הוא משה ווקס יליד קובל. פעילות זו פתחה בפנינו הזדמנות ללמוד על חיי התרבות בקובל היהודית. חומר זה יוכנס בקרוב לאתר האינטרנט.

אנשי אולדנבורג המתעדים את לקחי משפט רוצחי יהדות קובל:

3 נציגים מהעיר אולדנבורג שבגרמניה השתתפו ותיעדו את הסיור שלנו לקובל. אנו ממשיכים בקשרי שיתוף פעולה טובים איתם. נמסר לנו שהנציגים שלהם יגיעו ארצה לקראת סוף השנה להציג את הסרט שהכינו בעקבות משפט אולדנבורג בו נשפטו שני הרוצחים הראשיים של יהדות קובל. מתוך העבודה הדוקומנטרית שלהם להלן קטע תיעודי קצר שתרגם עבורנו בני גבירצמן - שיחה שנערכה לאחרונה עם השופט הגרמני במשפט המרצחים מקובל. השופט רולף ריקהאי Rolf Rikhey כיום כבן 95 שנה:

קרא: ישראל ויסברוט

אני מקווה מאוד, שתוצאות המחקר הנוכחי, אודות חיסול שני הגטאות בקובל, יעמיקו וייצבו את לקחינו (מהשואה), שכן במלחמת העולם השנייה לא רק הובסנו (אנחנו הגרמנים), אלא שבין תחילתה לסופה גרמנו סבל נורא לאחרים – והדבר מהווה אפילו כיום, נטל כבד על כל מי שמהרהר על מה שקרה באותה תקופה. אבל אולי הרהורים כאלה אינם רק נטל, אלא גם דחף חיובי למחשבה אודות הדרכים שבהן יכול כל אדם להיטיב את דרכיו ולשפר את המציאות. היחידים שלא יוכלו ליהנות מכך הם אלה שאיבדו בדרך איומה כל כך את הוריהם, קרוביהם וידידיהם הטובים.

הסרט על הילדה אסתר ממצ'יוב:

בתה של אסתר, דורית וסרשטרום, הכינה סרט על סיפור הינצלותיה של אמה אסתר לבית ורבר ממצ'יוב מצפורני הנאצים ועוזריהם האוקראינים. סיפורה משולב בסיפור תקומתה הפרטית של אסתר, שהוא גם תקומת הניצולים והנרדפים בתקופת השלטון הנאצי.

אסתר היתה ילדה בת 10 כשפרצה המלחמה והחלה במסע בריחה והישרדות בתוך המרחב המסוכן של כפרי האוקראינים הסובבים את מצ'יוב, בין שדותיהם, ובתוך היערות העבותים. המסע הסתיים שלוש שנים מאוחר יותר כשמלאו לילדה 13 שנה. קורותיה הם מסמך ייחודי, מזעזע ובלתי נתפס.

הקרנת הסרט

שאלות לאסתר מציבור הנוכחים

מתנדבים בארגון:

חסרים מתנדבים לפעילות הארגון. פעילות רבה נדרשת לאיסוף מידע והרחבת הארכיון. פעילות זו היא חובה על מנת שנוכל בעתיד לתת מידע למתעניינים בשורשיהם.

מקווים ש-יקי אנוך ומשתתפים נוספים מאלו שלקחו חלק בסיור לקובל יכניסו תנופה לארגון ויצליחו להכניס לפעילות את בני הדור השלישי.

תודות הארגון לחברים הפעילים:

תודה לכל חברי וועד קובל ומצ'יוב המשקיעים ממיטב זמנם למען המשך קיום הארגון וטיפול הקשרים עם בני דורות ההמשך.

לשירה רשף על פעילותה הרצופה, הרבה והמבורכת בעריכת חומרים חדשים לאתר האינטרנט ועדכוננו כל העת, בניית מצגות, עריכה ועיצוב הזמנות, חוברות וכדומה.

לענת שבו-פרלמוטר על פועלה הברוך ביצירה ובשמירת קשרים טובים עם כל גורמי החוץ הקשורים לארגון.

לחיה ברונשטיין על המידע והחומרים החדשים שמביאה לארגון. לפני שנה חקרה, והרצתה על מהלך האקציה הראשונה של יהודי קובל. השנה, נושא ההרצאה הוא "לא כצאן לטבח" - פרטיזנים ולוחמים יהודים בצבאות השונים ובמחתרות ומידע חדש אודות הקרב על קובל ושחרורה מידי הנאצים.

מפאת קוצר הזמן, הציגה חיה רק קטע מהרצאתה. מצגת ההרצאה המלאה - באתר קובל שבאינטרנט.

הרצאתה של חיה ברונשטיין בליווי מצגת מאת שירה רשף

הדלקת נרות זיכרון ע"י ציבור הנוכחים

שירת התקווה